

MERKI OG GRUND

Røðan, sum Hans Jacob Debes, professari, helt í Kollafirði flaggdagin

Tá ið eg hevði jattað at siga nøkur orð her í bygd tykkara, kom eg aftaná at hugsa um, um ikki alt longu var sagt, kanska fleiri ferðir upp í saman, hvørt ár og nógvar staðir í landinum um flagg og flaggdag - og um nakað var eftir at siga.

Men tá ið hugsað verður um, at flaggdagur alsamt verður hildin um alt landið, og at fólk kemur at lurta eftir teimum røðum, sum bornar verða fram - og ikki minst tað, at føroyingar í øllum aldri eru við, frá teimum smæstu til tey elstu, so má hesin dagur enn hava týðning fyri fólk í Føroyum, og evnið kann ikki vera heilt tomt.

Føroyingar hava stríðst um so mangt, og tað eru ofta enn tey undarligastu tingini, vit stríðast um. Einaferð var tað móðurmálið. Tað skuldi vera vandamikið, at føroyskir lærarar talaðu føroyskt við føroysk børn í føroyskum skúlum. Tað vóru ikki danir, men ein stórir meiriluti á Føroya Løgtingi, sum í 1912 hevði fingið dansku stjórnina til at gera danskt til undirvisingarmál og forbjóða føroyskum. Eg kenni nógvið um, at eitt fremmant vald hevur sett undirgjøvnum tjóðum forboð fyri at røkja tjóðskap sín, og tað ikki minst móðurmálið, sum allar tjóðskapurin hongur meira uppí enn í nokrum øðrum. Men eg veit einki dømi um aðrastaðni, at eitt fólk sjálvt eðmyrkiliga hevur heitt á eitt fremmant land um ikki at lova móðurmálinum inn í skúlarnar. Mær vitandi er hetta bara hent í Føroyum og má sostatt í heimssøgu-ligum samanhangi vera eitt serføroyskt fyrbrigdi. Vit føroyingar plaga at vera so stoltir av tí serføroyska; men her er ikki nógvið at vera errin av. Tað tók eisini tíð og stríð at sannføra tey vandrúnu um, at Várharna eisini skilti bønir føroyinga á teirra egnu máli.

Tann tíð var, at spurningurin um føroyskt flagg var ein hin størsti stríðsspurningurin í føroyskum politikki, tí júst uppi í honum hekk so nógvið annað. Eitt tjóðarmerki á stong er ein greið fráboðan um tjóðskaparlaga sjálvskenslu. Henni nýstist ikki at vera ógvuslig og breggjandi - hon kann bara vera har í tí stilla. Men ein dag sum henda kunnu vit kanska spyrja, um nakar flaggdagur og nakað flaggdagshald hevði verið, um ikki eitt drúgt og tógvið stríð hevði ligið aftanfyrri. Tað var ikki bara tilvildin, sum gav flagginum viðurkenning. Flaggið var tá ikki longur bara ein dúkur, sum kundi

vindast upp í eina stong - tað var vorðið ein sterk og sjónlig mynd av einum signi hjá einum fólk, sum vildi vera ein tjóð.

Tá ið veruldin var í eldi var tað nú loyvað Merkið tað seinasta, sum stóð uppundan, tá ið føroyskir menn og føroyskir dreingir á við-um havi sukku niður í bláðypni. Tað var elddopur og offurgáva Merkisins.

ur ikki: hitt føroyska flaggið ella Merkið - „men et fær-øsk flagg“, - tað kundi so bara verið onkur hissini kloddi, sum kravdi at vera føroyskt flagg. Atta ár eftir altjóða viðurkenningina góðtøku føroyingar hesa formulering. So at í stats-rættarlutum samanhangi er tað bara „et færøsk flagg“, sum hongur yvir okkum í dag.

Hjá okkum mótboðar flaggið tó meira enn tað. Í dag ganga tó allar føroyingar undir Merkinum, og í út-londum siga vit við Merkinum frá, at her koma vit: kvinnur og menn og børn í Føroyum. Hvat onnur halda um Merkið okkara er ikki so avgerandi. Avgerandi er, hvat vit halda sjálv.

Hvørt hevur sína tíð, sigur hin vísi prædikarin. Mál-stríðið hevði sína tíð. Allir føroyingar viðurkenna í dag móðurmálsins sjálvsagða rætt. Flaggstriðið hevði sína tíð. Í dag fylkjast allar føroyingar undir Merkinum.

áhugavert og helst eisini stuttligari at liva.

Hesi seinnu árin kunnu vit - kanska við einum sindri av mistreysti - spurt: Hvat er hetta fyrri eitt land, sum Merkið hevur at veittra yvir í dag? Tað grundleggjandi álit - hitt livandi tilfeingi í havinum - var burtur. Litid var at fáa, litid var at virka, litid var at selja, litid var at gera - og hjá nógvið var ov litid at keypa fyrri til tað, sum gerandisdagurin kravdi. Avleiðingarnar av hesum standi fyrri landsmenn ikki bara í hundræð, men í tusundatali kenna øll. Tað einstasta fasta, sum føroyingar høvdu at halda seg til, var ein óendalig skuld, sum øll í Føroyum høvdu fyrri og fóru at verða kravd eftir.

Nú líkt er til, at farið er aftur at kvinka tann frægara vegin - nú stiga landsins almennu grátikonur fram: Fiskur er komin aftur - men fiskið hann ikki. Fólk hava fingið meira at keypa fyrri,

á. Tað, sum føroyingar hava fingið, er rætturin at pumpa tað olju upp, sum møguliga er í undirgrundini undir Føroyum. Og hvussu tryggur hesin rættur í veruleikanum er, hava vit fingið ivaleyst at vita um teir seinastu mánadarnar. Tað er ein spurningur, um føroyingaruttan serliga lóggávu og serligt loyvi hava rætt til at verða grívnir niður í ta undirgrund, har teir einaferð ætla sær at hvíla. Ið hvussu er kunnu teir neyvan krevja henda rætt.

Men er hetta ikki framhald av tí sama: Okkara egna móðurmál og okkara egna flagg máttu vit fáa til gávu frá fremmandum. Tí skulu fremmandir menn geva okkum rættin til ta undirgrund, sum stendur undir Føroyar landi og ber tí uppi? Skulu vit frá fremmandum fáa ta undirgrund, sum vit eru fødd omaná, nýðast at liva omaná og út frá - og sum vit ein dag skulu leggja niður í.

vita vit, at alt, sum sagt varð, var ósatt.

Tað vanvirðiliga fyrri eina tjóð má vera at geva frá sær rættindini til at vita, hvat ið hendir í landinum. Tað skuldi verið absolutt minstakrævur fyrri tjóðskaparlaga sjálvsirðing, at einki hendi í landinum, sum føroyingar sjálvir ikki vistu um.

Fyrri háltvannað hundræð árum síðan hevði ein kollfirðingur langt síðan skilt hetta. Tá yrkti Jens Hendrik í Tinggarðinum hesi vísdomsord:

Ei væntast gott fyrri føroyingar, tá aðrir stýra og ráða. Óklar ofta tíðindi vera úr hesum landi at fáa. Tað er ikki vist, at hesir „aðrir“ í dag av sær sjálvum eru útendingar. Teoretiskt ið hvussu er kunnu teir vera av okkara egnu.

Tað land, sum føroyingar finga frá Skaparans hond, var og er soleiðis vorðið, at føroyingar buggva í eindum, sum hvør er nakað fyrri seg, men samband, verri ella betri, hevur altíð verið millum hesar eindir. Eindirnar eru oyggjarnar og bygdirnar, skildar sundur av hørdum streymum og fjøllum og skórum. Manngjörðar samanbindingar sum berg-hol, brýr, vegir, strandfarskap og tyrlur broyta ikki tann veruleika. Hesi geologisku og geografisku viðurskipti hava gjørt tað føroyska fólkid so ymist og fjølbroytt, og hóast tey grundleggjandi eyðkenningu eru tey somu, so eru frábrigdi alt eftir, úr hvørjum parti av Føroyum, oyggj ella bygd, við eru.

Men á tí tjóðskaparlaga stöðinum eru vit eisini landsmenn teirra, sum vit ikki kenna. Vit vita, at tey har í oygni og í teirri ella teirri bygdini eisini eru føroyingar, hóast vit ikki hava sæð tey og heldur ikki kenna umhvørvi teirra.

Hetta er tann tjóðskaparlaga felagskenslan, tann kenslan, sum ger okkum til eina tjóð - og tann ímynda-ligi felagsnevnanir fyrri hesa áðanann er hitt føroyska flaggið. Undir Merkinum eru vit øll - hvaðan av landi vit enn eru skotin - føroyingar. Og henda kensla og áðanann fylgir okkum alt lívið - eisini um vit onkun-tíð ikki buggva í Føroyum.

Fremmandir halda tað vera ótrúligt, at í hesum litla landi eru líka nógvar dialektir sum bygdur, ella heldur fleiri. Tá ið vit hugsa um framtíðina hjá føroyskari mentan, má hugsanin um varðveitsluna av bygdamálum standa framarlaga. Hendir tað, at ein dag er

Frá flaggdagshaldinum í Havn í ár. Myndir: Jens Kr. Vang

Viðurkenningin av Merkinum kom tó ikki haðan, hon skuldi verið komin, men úr heilt øðrum landi. Tað er eitt sindur undarligt, at aðrir altíð skulu viðurkenna tjóðarvirði okkara. Tað mátti verið nóg mikið, at vit viðurkendu tey sjálvir. Og í teirri heimastýrslóg, sum vit nú í skjótt fimti ár hava livað undir, er einasta viðurkenningin av tí føroyska flagginum so stutt sum møguligt orðað soleiðis: „Der anerkendes et færøsk flag.“ Meira niðurgerandi og vanvirðiliga kann hetta ikki sigast: Her stend-

Eingin grund er til at fara at skræða gomul sár uppafur. Tað er tí neyvan til nakað gagn at nýta ilneitingar og brigs í søguni um hitt langa stríðið fyrri tjóðskaparlaga sjálvsáðanann og viðurkenning. Meira enn nakrantíð er í hesum tíðum umráðandi, at føroyingar standa saman. Tað er ikki neyðugt at vera samdir um alt - tað verður eingin tjóð nakrantíð, og hetta at kunna skifta orð um lutir og viðurskifti, sum ikki øll eru heilt samd um, júst hetta skapar andligt liv og samfelagsligt liv og kann gera livið meira

men syrgið fyrri, at tey ikki fáa tað betri. Skattir og gjöld skulu upp, so at tað ikki hendir. Tí sjálvandi hava almennar grátikonur tað best, tá ið mest er at gráta um. Í góðum tíðum er ikki brúk fyrri teimum.

Kanska er eitt av tjóðar-eyðkennum okkara, at vit eru ov góðtrúnir. Føroyingar hava bílað sær inn, at teir hava fingið ta undirgrund, sum land teirra stendur á, í náðiligari gávu frá fremmandum. Tað hava teir als ikki. Rættarlaga eigur staturin alla grund undir tí, sum statsins territorium stendur

Tað er eitt sindur undarligt, at tær flaggstengur í Føroyum, sum í dag bera Merkið Føroya, eru boltaðar niður í eina undirgrund, í ein klett, sum føroyingar ikki eiga.

Tað er so eitt. Verri er, at hin vanligi føroyingurin ikki veit, hvat ið hendir við sjálvum grundarlaginum undir tilveru okkara. Bara teir óvanligu føroyingarnir tykjast at vita hetta - meðan vit bíða.

Einaferð settu teir kuplar og skermar á Føroya tindar. Teir føroyingar, sum undraðust og spurdu, finga til svar, at hatta einki var. Í dag